

Марио Варгас Љоса

ИЗАЗОВ

Пили смо пиво, као и сваке суботе, када се на вратима „Рио бара” појавио Леонидас; одмах смо по његовом лицу приметили да се нешто дешава.

– Шта је било? – упита Леон.

Леонидас је привукао столицу и сео с нама.

– Умирем од жеђи.

Налио сам му чашу до самог руба и пена се прелила по столу. Леонидас је полако дунуо и стао да замишљено гледа како мехурићи пуцају. Онда је испио надушак, до последње капи.

– Хусто ноћас иде у борбу – рекао је неким чудним гласом.

Заћутали смо на тренутак. Леон је пио, Брисењо је запалио цигарету.

– Задужио ме је да вас обавестим – додаде Леонидас. – Жели да дођете.

Напокон, Брисењо је упитао:

– Како је дошло до тога?

– Срели су се по подне у Катакаосу – Леонидас је отро чело руком као да је ошинуо ваздух: неколико капљица зноја му склизну с прстију на под. – Остало можете замислити...

– Добро – рече Леон. – Ако већ морају да се боре, боље нек буде тако, уз дужну припрему. И не треба стрепити. Хусто зна шта ради.

– Да – понови Леонидас одсутно. – Можда је тако боље.

Флаше су се испразниле. Дувао је поветарац и, неколико тренутака раније, престали смо да слушамо бенд касарне Грау, који је свирао на тргу. Мост је био преплављен људима који се враћају са свирке, а и парови из помрчине малекона¹ почели су да напуштају своја скровишта. Испред врата „Рио бара” пролазило је много људи. Неки би ушли. Убрзо, тераса се напунила мушкарцима и женама који су гласно причали и смејали се.

– Ускоро ће девет – рече Леон. – Боље да кренемо.

Изашли смо.

– Добро, момци – рече Леонидас. – Хвала на пиву.

– Код Сплава, је ли тако? – упитао је Брисењо.

– Да. У једанаест. Хусто ће вас чекати у пола једанаест, овде.

Старац нас поздрави једним покретом и удаљи се Авенијом Кастиља. Живео је на периферији, на почетку пешчаре, на једном усамљеном ранчу који као да је чувао град. Кренули смо ка тргу. Био је готово пуст. Крај хотела, неки младићи су се гласно расправљали. Када смо пролазили поред њих, приметили смо међу њима девојку која их је слушала и смешила се. Била је лепа и изгледало је као да се забавља.

– Ћопавац ће га убити – рече Брисењо нагло.

– Ућути – рече Леон.

¹ *Malecón* (шп.) – шеталиште уз море. (Прим. њрев.)

Растали смо се на углу код цркве. Пожурио сам до куће. Није било никога. Обукао сам комбинезон и два џемпера и сакрио нож у задњи џеп панталона, умотан у мараму. На излазу сам срео жену; враћала се.

– Опет напоље? – рекла је.

– Да. Морам да завршим нешто.

Дечак јој је спавао у наручју и имао сам утисак да је мртав.

– Устајеш рано – наваљивала је. – Јеси ли заборавио да радиш недељом?

– Не брини – рекао сам. – Враћам се за неколико минута.

Кренуо сам назад до „Рио бара” и сео за шанк. Наручио сам пиво и сендвич, али га нисам довршио: изгубио сам апетит. Неко ме је дотакао по рамену. Био је то Мојсије, власник локала.

– Је ли тачно оно за борбу?

– Да. Биће код Сплава. Боље би ти било да ћутиш.

– Не треба да ме упозораваш – рекао је. – Малочас сам дознао. Жао ми је због Хуста, али уистину је то већ неко време тражио. А Ђопавац нема много стрпљења, то већ знамо.

– Ђопавац је ђубре од човека.

– Некад ти је био пријатељ... – заустио је Мојсије, али се суздржао.

Неко га је позвао са терасе и удаљио се, али је кроз неколико минута опет био крај мене.

– Хоћеш ли да и ја дођем? – питао ме је.

– Не. Довољно нас је, хвала.

– Добро. Јави ми ако некако могу да помогнем. Хусто је и мој пријатељ – отпио је гутљај мог пива, не упитавши ме за дозволу. – Синоћ је Ђопавац био овде са својом екипом. Само је о Хусту причао и заклињао се да ће га разбити у парампарчад. Молио сам се да вама не падне на памет да свратите.

– Волео бих да сам га видео – рекао сам. – Када је бесан, лице му је заиста комично. Мојсије се насмејао.

– Синоћ је личио на ђавола. Не да је ружан тај тип. Човек не може дуго да га гледа а да му не припадне мука.

Довршио сам пиво и изашао да прошетам малеконом, али брзо сам се вратио. С врата „Рио бара” угледао сам Хуста како седи на тераси, сам. Носио је гумене патике и неки избледели џемпер што му се пео уз врат до ушију. Из профила, наспрам таме која је владала напољу, изгледао је као дете, као жена: с те стране црте су му биле нежне, љупке. Када је чуо моје кораке, окренуо се, откривши ми пред очима модру флеку што му је озлеђивала другу половину лица, од угла усана до чела. (Неки су говорили да је то од ударца који је задобио као дечак у некој тучи, али Леонидас је тврдио да се родио на дан потопа и да је та флека страх који је његова мајка претрпела када је видела да вода надире до самих врата куће.)

– Управо сам стигао – рекао је. – Шта је с осталима?

– Долазе. Требало би да су кренули.

Хусто ме је погледао спреда. Учинио ми се да ће се осмехнути, али се веома уозбиљио и окренуо главу.

– Шта се то данас догодило?

Слегнуо је раменима и безвољно одмахнуо руком.

– Срели смо се у „Потопљеним колима”. Свратио сам да попијем једну чашицу и налетим лицем у лице на Ђопавца и његове људе. Схваташ ли? Да није наишао поп пререзали би ми шију на лицу места. Бацили су се на мене као керови. Као бесни керови. Поп нас је раздвојио.

– Права си мушкарчина! – узвикнуо је Ђопавац.

– Већа од тебе! – викнуо је Хусто.

– Смирите се, звери! – говорио је поп.

– Онда вечерас на Сплаву? – узвикнуо је Ђопавац.

– Добро – рекао је Хусто. – То је било све.

Смањило се број људи у „Рио бару”. Остала је неколицина за шанком, али на тераси смо били само ми.

– Донео сам ово – рекао сам и пружио му мараму.

Хусто отвори нож и одмери га. Сечиво је било исте величине као његова шака, од зглоба до ноктију. Онда извади други нож из џепа и упореди их.

– Исти су – рекао је. – Задржаћу свој, довољан ми је.

Наручио је пиво и попили смо га ћутке, дуванаћи.

– Не знам колико је сати – рекао је Хусто. – Али мора да је прошло десет. Хајде да их пресретнемо.

Сусрели смо се са Брисењом и Леоном код моста. Поздравили су Хуста, руковали су се.

– Брате – рече Леон – разбићеш га.

– Свакако – рекао је Брисењо. – Ђопавац ти не може ништа.

Обојица су била у одећи од малочас и изгледало је као да су се договорили да пред Хустом покажу сигурност, а чак и одређену радост.

– Хајде да сиђемо овуда – рекао је Леон. – Ближе је.

– Не – рекао је Хусто. – Идемо окол. Не бих да сломим ногу, баш сада.

Био је чудан тај страх, јер смо увек силазили до реке спуштајући се низ гвоздену конструкцију моста. Прошли смо један блок авенијом, онда смо скренули десно и поприлично дуго пешачили у тишини. Кад смо силазили уском стазом према кориту реке, Брисењо се саплете и сасу неку псовку. Песак је био млак и стопала су нам тонула, као да ходамо по мору памука. Леон је пажљиво осмотрио небо.

– Има много облака – рекао је. – Месец нас неће нарочито послужити вечерас.

– Запалићемо ватру – рече Хусто.

– Јеси ли луд? – рекао сам. – Хоћеш ли да дође полиција?

– То се може средити – рече Брисењо неуверљиво. – Ствар би могла да се одложи за сутра. Нећете се ваљда борити у мраку.

Нико му није одговорио, а Брисењо више није наваливао.

– Ено Сплава – рекао је Леон.

Некада је, нико није знао када, преко реке пало дебло рогача, толико огромно да је заузимало три четвртине ширине корита. Било је веома тешко и, како је текла, вода није успевала да га подигне, већ га је само вукла покоји метар, тако да се Сплав сваке године све више удаљавао од града. Нико није знао ни ко му је дао име Сплав, али сви су га тако звали.

– Они су већ ту – рекао је Леон.

Застали смо на неких пет метара од Сплава. Под слабом ноћном светлошћу нисмо разазнавали лица оних који су нас чекали, само њихове обресе. Било их је петоро. Пребројао сам их, безуспешно покушавајући да уочим Ђопавца.

– Иди ти – рекао је Хусто.

Полако сам пришао деблу, трудећи се да сачувам смирен израз лица.

– Миран! – неко је викнуо. – Ко је то?

– Хулијан! – узвикнуо сам. – Хулијан Уертас. Зар сте слепи?

У сусрет ми је изашла нека ситна сподоба. Био је то Ђалупас.

– Умало да одемо – рече. – Помислили смо да је мали Хусто отишао у станицу да тражи да га чувају.

– Хоћу да разговарам с неким мушкарцем! – узвикнуо сам, не одговоривши му. – Не с овим лутком.

– Баш си храбар, зар не? – упитао је Ђалупас испрекиданим гласом.

– Тишина! – рече Ђопавец. Сви су пришли, а Ђопавец је искорачио према мени. Био је висок, много виши од свих нас. У тами нисам могао да му видим лице, већ само да га замислим – пресвучено бубуљицама, његову свеже избријану бронзану кожу, мајужне очи, упале и ситне као две тачке у тој меснатој маси, прекинутој изражајним дугуљастим јагодицама и дебелим уснама, попут прстију, над шпицастом брадом као у игуане. Ђопавец је храмао на леву ногу; говоркало се да на тој ноzi има бразготину у облику крста, успомену од свиње која га је ујела док је спавао, мада је нико није видео.

– Зашто сте довели Леонидаса? – рекао је Ђопавец промуклим гласом.

– Леонидаса? Ко је довео Леонидаса?

Ђопавец је упро прст у страну. Старац се налазио на неколико метара од нас, на песку, и, када је чуо да га спомињемо, пришао је.

– У чему је проблем?! – рекао је. Нетремице је посматрао Ђопавца. – Мене нико не мора да доводи. Дошао сам сâм, својим ногама, јер ми се тако прохтело. Ако тражиш изговоре да се не бориш, кажи тако!

Ђопавец је оклевао пре него што је одговорио. Мислио сам да ће почети да га вређа и брзо сам принео руку задњем цепу.

– Не мешајте се, старче – рекао је Ђопавец љубазно. – Нећу се с вама борити.

– Немој мислити да сам толико стар – рекао је Леонидас. – Средио сам многе боље од тебе.

– Добро, стари – рекао је Ђопавец. – Верујем вам. Обратио се потом мени – Јесте ли спремни?

– Да. Реци својим пријатељима да се не мешају. Ако то учине, тешко њима.

Ђопавец се насмеја.

– Ти добро знаш, Хулијане, да мени појачање не треба. Нарочито не данас. Не брини.

Један од оних што су били иза Ђопавца такође се насмејао. Ђопавец ми је пружио нешто. Испружио сам руку: нож је био отворен, а ја сам га ухватио за оштрицу; осетио сам мали рез на длану и стресао сам се, метал је био хладан као лед.

– Имате ли шибица, стари?

Леонидас је припалио једну шибицу и држао је међу прстима док му пламен није опрљио нокте. Под слабашном светлошћу ватре потанко сам проучио нож, одмерио га уздуж и попреко, опипао му оштрицу и проверио колико је тежак.

– У реду је – рекао сам.

– Ђунга – рече Ђопавац. – Пођи с њим.

Ђунга је корачао између Леонидаса и мене. Када смо дошли до осталих, Брисењо је пушио и при сваком диму који је повлачио на тренутак би се осветлила лица свих њих, Хустово, равнодушно, стиснутих усана, Леоново, који је жвакао нешто, можда некакву травку, и самог Брисења, који се знојио.

– Ко је вама наложио да дођете? – упитао је Хусто окротно.

– Нико ми није наложио – тврдио је Леонидас, гласно. – Дошао сам јер сам тако хтео. Да нећу теби да полажем рачун?

Хусто није одговорио. Једним потезом сам му показао Ђунгу, који беше мало заостао. Хусто извуче нож и баци га. Оружје окрзну неки део Ђунгиног тела, те се овај згрчи.

– Извини – рекох, опипавајући песак у потрази за ножем. – Испаде ми. Ево га.

– Ускоро ти више неће бити до шегачења – рече Ђунга.

Онда је, као што сам и ја то урадио, под светлошћу шибице прешао прстима преко сечива, вратио нам га, не рекавши ништа, и крупним корацима се вратио ка Сплаву. Стајали смо неколико минута у тишини, удишући мирис који је топли поветарац доносио с оближњих поља памука ка мосту. Иза нас, с обе стране речног корита, тињала су градска светла. Владао је готово потпуни мук; понекад су га нагло прекидали лавез или њакање.

– Спремни! – узвикну неки глас с друге стране.

– Спремни! – повикнух ја.

Група мушкараца крај Сплава се ускомеша и стадоше да се домунђавају; потом је нека сенка дошепала до средишта терена који су омеђивале наше две групе. Онда видех Ђопаваца како испитује земљу ногама, проверава има ли камења, рупа. Погледом сам потражио Хуста: Леон и Брисењо су му ставили руке на рамена. Хусто се брзо одвоји од њих. Кад је био крај мене, осмехнуо се. Пружио сам му руку. Почео је да се удаљава, али Леонидас скочи и ухвати га за рамена. Старац је скинуо огртач с леђа. Био је поред мене.

– Не прилази му ни на тренутак – старац је причао полако, глас му је благо подрхтавао. – Увек с одстојања. Поигравај се с њим док се не умори. Пре свега, пази на стомак и лице. Нек ти рука увек буде испружена. Савиј се, гази сигурно. Ако се оклизнеш, млати ногама у ваздуху док се не одаљи... Хајде, иди, понашај се као прави мушкарац.

Хусто је слушао Леонидаса погнуте главе. Мислио сам да ће га загрлити, али само је направио неки осорни покрет. Истргнуо је огртач из старчевих руку и обмотао га око руке. Онда се удаљио; ходао је по песку сигурним корацима, уздигнуте главе. Док се удаљавао од нас, у десној руци му је сјактао мали комад метала. Зауставио се на два метра од Ђопаваца.

Неколико тренутака су били непомићни, у тишини, вероватно су очима један другом говорили колико се мрзе, посматрали су се, напетих мишића под одећом,

деснице су им бесно стискале ножеве. Из даљине, полускривени у топлој ноћној тами, нису изгледали као два човека која се припремају за борбу, већ као нејасне фигуре, изливане од неког црног материјала, или као сенке два млада и масивна рогача на обали, које се оцртавају у ваздуху, не на песку. Готово истовремено, као да одговарају на неку хитну наредбу, почели су да се померају. Можда је први био Хусто: часак пре овог другог почео је полагаано да се њише у месту, њихање се пело од колена до рамена, а Ђопавац га је опонашао, и он се клатио, не подижући стопала. Положај тела им је био истоветан: десна рука испружена, благо савијена, лакта избаченог напоље, шаке упрте право у центар противника, а левица, обмотана тканином, несразмерна, циновска, подигнута попут штита у висини лица. Испрва су им се само тела померала, глава, стопала и руке су им биле непомицни. Неприметно, обојица су се полако нагињала, истезали су леђа, савијали ноге, као да ће се бацити у воду. Ђопавац је први напао: одједном је скочио напред, руком је брзо описао круг. Оружје је окрзнуло Хуста, не ранивши га, а замах кроз ваздух још није био довршен када је он, иначе брз, почео да кружи. Не спуштајући гард, стезао је обруч око овог другог, лагано клизећи по песку, све жустријим ритмом. Ђопавац се окретао у месту. Савио се још више и, док се окретао око сопствене осе, следећи смер свог противника, непрестано га је пратио погледом, као хипнотисан. Хусто се наједном зауставио: видели смо како целим телом пада на овог другог и у секунди се враћа на своје место, попут лутке на фedere.

– Готово је – промрљао је Брисењо. – Ранио га је.

– У раме – рекао је Леонидас. – И то једва.

Не пустивши ни гласа, чврсто на својој позицији, Ђопавац је наставио са својим плесом, а Хусто није више само кружио; истовремено се приближавао и удаљавао од Ђопаваца машући тканином, спуштао је и дизао гард, нудио своје тело и повлачио се, неухватљив, окретан, изазивајући свог супарника и измичући му као похотна женка. Хтео је да га ухвати вртоглавица, али Ђопавац је имао и искуства и добру технику. Разбио је круг крећући се унатрашке, увек погнут, приморавши тако Хуста да се заустави и да га прати. Овај га је следио веома ситним корацима, главе избачене напред, лице му је штитио повез који му је висио с руке; Ђопавац му је бежао вукући ноге, толико савијен да су му колена готово дотицала песак. Хусто је двапут пружио руку и оба пута налетео само на празнину. – Не приближавај се толико – рекао је Леонидас, поред мене, толико тихо да сам само ја могао да га чујем, у тренутку када је сподоба, изобличена широка сенка која се беше смањила пресавивши се сама преко себе као гусеница, зверски повратила своју нормалну висину и, док је расла и бацала се, заклонила нам поглед на Хуста. Једну, две или можда три секунде гледали смо без даха безмерну фигуру коју су чинили обгрљени борци и зачули смо неки кратки звук, први у току борбе, попут подрига. Тренутак касније, с једне стране циновске сенке, појавила се друга, мршавија и приткаста, која је двапут поскочила и поново подигла невидљиви зид између рвача. Овог пута је Ђопавац почео да кружи: померао је десну ногу и вукао леву. Ја сам се узалудно трудио да ми очи проникну кроз таму и да на Хустовој кожи прочитају шта се догодило током те три секунде, када су противници, припијени попут два љубавника, чинили једно тело. – Макни се одатле! – рекао је Леонидас успорено.

– Зашто се, дођавола, приближаваш толико? Мистериозно, као да му је лагани поветарац однео ту тајну поруку, и Хусто је почео да поскакује као Ђопавац. Вребљиви, опрезни, жучни, прелазили су из одбране у напад, па опет у одбрану, брзином муње, али претње ниједног не би изненадиле: на брзи покрет непријатељске руке, испружене као да ће бацити камен, која није хтела да повреди, већ да помете противника, да га збуну на тренутак, да му разбије гард, други је одговарао аутоматски, подижући леву руку, непомичан. Нисам могао да им видим лица, али сам зајмурио и видео их, боље него да сам крај њих: Ђопавац се зноји, стиснутих уста, ситне свињске очи му горе, букте иза капака, кожа му титра, крила прђастог носа и углови усана живо му подрхтавају, а Хусто је са својом уобичајеном презривом маском, од беса још наглашенијом, усана влажних од гнева и изнемоглости. Отворио сам очи на време да видим како се Хусто сумануто и слепо баца на овог другог, дајући му сву предност, излажући лице, сулудо откривајући тело. Срџба и нестрпљење су му подигли тело, чудесно га одржавали у ваздуху, обриса оцртаних наспрам неба, и свом силином га бацили на његов плен. Тај дивљачки испад је вероватно изненадио Ђопавца, накратко је оклевао, а када се нагнуо и испружио руку као стрелу, скривајући од наших погледа блескаво сечиво које смо запањено пратили, схватили смо да Хустов луди поступак није био сасвим излишан. Од тог окршаја, срцепарајући и дубоки јауци, који су се рађали у борцима попут варница, запосели су ноћ што нас је обавијала. Тада нисмо знали, нећемо знати колико су били загрљени у том грчевитом полиедру, али, мада нисмо разазнавали ко је ко, нити смо знали чија рука задаје те ударце, чије грло производи те јауке што се надовезују као одједи, много пута смо видели, у ваздуху, дрхтаво упрте ка небу, или у сенци, доле, крај њих, брза, блистава, огољена сечива ножева како нестају и појављују се, како их заривају или титрају у ноћи, као у мађионичарској представи.

Сигурно смо били знатижељни и нестрпљиви, без даха, разрогачених очију, можда смо мрмљали неке неразумне речи, док се та пирамида од тела није раздвојила, наједном пресечена по средини невидљивим потезом ножа: обојица су нагло кренула унатрашке, као с леђа привучени магнетом, у истом тренутку, истом силином. Нашли су се на метар удаљености, дахћући. – Треба их зауставити – рекао је Леонов глас. – Доста је више. Али пре него што смо покушали да се померимо, Ђопавац је напустио свој положај као муња. Хусто није избегао тај зверски напад и обојица су се закотрљала по земљи. Грчили су се на песку, окретали се један преко другог, пресецали ваздух наглим покретима, потмуло брекћући. Овог пута је борба била веома кратка. Убрзо су се смирили, лежали су у пресушеном кориту, као да спавају. Спремао сам се да потрчим према њима када је један, можда наслутивши моју намеру, нагло устао и стао крај овог што је био опружен, посрћући горе од неког пијанца. Био је то Ђопавац.

У борби су изгубили огртаче, који су се налазили мало даље; личили су на камен с много избочина. – Хајдемо – рекао је Леон. Али и овог пута се догодило нешто што нас је зауставило. Хусто је устајао, једва, цело тело је ослањао на десницу, а главу је покривао слободном руком, као да жели да заклони неки ужасни призор. Када је стао на ноге, Ђопавац је направио неколико корака унатрашке. Хусто се тетурео.

Није склонио руку с лица. Онда смо чули глас који је свима био познат, али који овога пута не бисмо препознали да нас је изненадио у мраку:

– Хулијане! – викао је Ђопавац. – Реци му да се преда!

Окренуо сам се да погледам Леонидаса, али заклањало ми га је Леоново лице: посматрао је призор ужаснуто. Поново сам их погледао: опет су се сјединили. Разјарен због тих речи, Хусто је, несумњиво, померио руку с лица у оном часу када нисам пратио борбу и вероватно се бацио на непријатеља црпећи последњу снагу из свог бола, из огорчености губитника. Ђопавац се лако ослободио тог сентименталног и узалудног насртаја, скочивши унатрашке:

– Дон Леонидасе! – опет је повикао, бесним и молећивим тоном. – Реците му да се преда!

– Ућути и бори се! – забрундао је Леонидас, не оклевајући.

Хусто је поново покушао да нападне, али ми смо, нарочито Леонидас који је био стар те се у животу нагледао много борби, знали да се ту више ништа не може, да му рука нема снаге ни да огребе противникову бронзану кожу. С неком нелагодом што се рађала дубоко у нама, пела до уста и сушила их, и до очију, које је замагљивала, гледали смо их како се још на тренутак сучељавају као на успореном снимку, док се сенка није још једном расцепила: неко се сурвао на земљу уз туп ударац.

Кад смо пришли месту где је Хусто лежао, Ђопавац се већ беше повукао до својих и сви заједно су стали да се ћутке удаљавају. Прислонио сам лице на његове груди и одмах приметио да ми нека топла супстанца кваси врат и раме, док му је моја рука међу подеротинама тканине испитивала стомак и леђа и на тренутке се губила у том млитавом телу, влажном и хладном, попут насукане медузе. Брисењо и Леон су скинули сакое, пажљиво га умотали и подигли за ноге и руке. Ја сам отишао по Леонидасов огртач, који је био на неколико корака одатле, и њиме му прекрио лице, по осећају, не гледајући. Онда смо га сва тројица подигли на рамена, у два реда, као ковчег, и пошли смо, уједначавајући кораке, ка стази што се пење обалом реке и која ће нас одвести до града.

– Не плачите, стари – рекао је Леон. – Нисам упознао никога толико храброг као што је ваш син. Озбиљно вам то кажем.

Леонидас није одговорио. Ишао је иза мене, тако да нисам могао да га видим.

Негде код првих кастиљских ранчева, упитао сам:

– Да га носимо вашој кући, дон Леонидасе?

– Да – рекао је старац, нагло, као да није ни чуо шта му говорим.

(Са шпанској њревела Маријана Алексић Милановић)